

สถานภาพการวิจัยด้านปรัชญาจีนในประเทศไทย

The current state of Chinese philosophy research in Thailand

พุทธรักษ์ ปราบนอก¹, เด่นพงษ์ แสนคำ² และ วัชรพล ศิริสุวิไล³

Puttharak Prabnok¹, Denpong Saenkam² and Watchrapol Sirisuwilai³

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

^{1,2,3} Faculty of Humanities and Social Sciences

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

^{1,2,3} Khon Kaen University, Thailand

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานภาพการวิจัยด้านปรัชญาจีนในประเทศไทย เป็นการวิจัยเอกสาร ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ของมหาวิทยาลัยวิจัย 9 แห่ง หน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัยอีก 2 หน่วยงาน ฐานข้อมูลงานวิจัย (Thai Lis) และระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journal Online) หลังจากนั้นก็ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแยกตามขอบเขตของงานวิจัย 3 ประเด็นคือ การวิเคราะห์เนื้อหาตามยุคสมัย สำนักคิดทางปรัชญา และประเภทของสาขาปรัชญา

ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยทางด้านปรัชญาจีนในประเทศไทยมีทั้งหมด 60 เรื่อง แยกออกเป็นยุคสมัยของปรัชญาจีนที่มีการวิจัยมากที่สุดได้แก่ ยุคสมัยก่อนราชวงศ์ฉิน ส่วนสำนักคิดทางปรัชญาจีนที่มีการศึกษาวิจัยมากที่สุดคือ ปรัชญาขงจื้อหรือปรัชญาสำนักขงจื้อ หากแยกพิจารณาการวิจัยจำแนกตามประเด็นสาขาของปรัชญา พบว่า การวิจัยด้านปรัชญาจีนในประเทศไทยที่มีลักษณะของปรัชญาบริสุทธิ์ ประเด็นที่ทำวิจัยมากที่สุด ได้แก่ ด้านจริยศาสตร์ ส่วนงานวิจัยด้านปรัชญาจีนที่เป็นปรัชญาประยุกต์ ประเด็นที่มีการทำวิจัยมากที่สุดคือปรัชญาสังคมและการเมือง

คำสำคัญ : สถานภาพองค์ความรู้, การวิจัย, ปรัชญาจีน, ประเทศไทย

Abstract

This article aims to analyze the current state of research on Chinese philosophy in Thailand. The article employs a documentary research approach, collecting data from online databases of nine research universities, and two research support agencies, including the research database (Thai Lis) and Thailand's central electronic journal database (Thai Journal Online). The data analysis focuses on three aspects: content analysis by era; school of philosophy, and types of philosophical branches.

The results reveal a total of 60 research papers on Chinese philosophy in Thailand. The pre-Qin dynasty emerges as the most researched era in the studies of Chinese philosophy. Confucian philosophy, or the Ru philosophy, stands out as the most studied school of thought. When considering research based on philosophical branches, it becomes evident that ethics are the most studied topic in pure philosophy. On the other hand, within the realm of applied philosophy, social and political philosophy are the studied topics.

Keywords : The current state of Knowledge, Research, Chinese Philosophy, Thailand

บทนำ

ปรัชญามีการจำแนกและจัดหมวดหมู่ภายในสาขาวิชาอย่างกว้างขวาง การแบ่งแยกที่ง่ายที่สุดคือการแบ่งปรัชญาตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์โลกทำให้สามารถแบ่งปรัชญาออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ประกอบด้วยปรัชญาตะวันตกและปรัชญาตะวันออก ปรัชญามีป่อเกิดที่แท้จริงในสมัยกรีกโบราณ หรือที่เรียกกันว่า “ไอโอเนียน” (Ionian) ซึ่งเป็นเมืองกำเนิดของนักปรัชญาคนแรกในโลกตะวันตก โดยเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 600 ปีก่อนคริสต์ศักราชในหมู่ชาวกรีกที่พูดภาษาตุรกีในปัจจุบัน และส่งทอดอิทธิพลต่อเนื่องยาวนานมา (Stumpf and Fieser, 2015: 3) ในปัจจุบัน ยังมีข้อถกเถียงกันว่า การศึกษาปรัชญาในเชิงวิชาการนั้นยังต้องเป็นไปตามระเบียบแบบแผนของปรัชญาตะวันตกอย่างเดียวหรือไม่ เพราะการศึกษาปรัชญาตะวันออกในช่วงเวลาที่ยังคงเข้ามาปกครองอินเดียได้นำวิธีการของปรัชญาตะวันตกมาใช้ในการภูมิปัญญาอินเดียตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นปรัชญาอินเดีย แล้วก็จัดระบบแนวคิดสำคัญในในซีกโลกตะวันออกเหล่านี้ว่า เป็นปรัชญาตะวันออก ประเด็นถกเถียงนี้ก็ยังคงดำเนินต่อไปแล้ว แต่ต้องเข้าใจในเบื้องต้นก่อนว่า ปรัชญาตะวันออกคือการศึกษาภูมิปัญญาตะวันออกด้วยวิธีการแบบปรัชญา เมื่อกล่าวถึงปรัชญาตะวันออกในที่นี้จะมุ่งไปที่กลุ่มแนวคิดสำคัญสองกลุ่มใหญ่ ได้แก่ ปรัชญาจีนและปรัชญาอินเดีย

ปรัชญาจีนเป็นกลุ่มความคิดทางปรัชญาตะวันออกที่สำคัญกลุ่มหนึ่งในฐานะเป็นปรัชญาในเชิงวิชาการ ที่มีความชัดเจนอย่างยิ่งแขนงหนึ่งในสาขาวิชาปรัชญาที่มีการศึกษาในปัจจุบัน และมีอิทธิพลอย่างมากในโลกร่วมสมัย ปรัชญาจีนเกิดขึ้นในประเทศจีนสมัยโบราณและพัฒนาจากอดีตมาถึงปัจจุบัน คุณลักษณะสำคัญของปรัชญาจีนนั้นสามารถพิจารณาได้จากเป้าหมายของการสร้างปรัชญาจีนเองขึ้นมา นั่นคือ ความพยายามที่จะอธิบายความเป็นอยู่หรือมีอยู่ของมนุษย์กับโลก ปรัชญาจีนจึงเป็นภูมิปัญญาในการพิจารณาชีวิตมนุษย์และข้อโต้แย้งเชิงปรัชญาที่หลากหลายเกี่ยวกับการรับรู้โลก (Haiming, 2010: 1) จึงอาจกล่าวได้ว่า ในปรัชญาจีน ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตมนุษย์กับการรับรู้โลกเป็นสิ่งสัมพันธ์กัน แม้ปรัชญาจีนจะสนใจการสร้างระบบปรัชญาเพื่อแก้ปัญหาสังคม แต่ก็ยังสนใจที่จะสร้างระบบปรัชญาบนรากฐาน

ทางอภิปรัชญาให้มีความหนักแน่นมั่นคงเสียก่อน จึงนำไปสู่การสร้างระบบปรัชญา ศีลธรรม สังคม และการเมืองในภายหลัง

นักวิชาการได้แบ่งปรัชญาจีนออกตามประวัติศาสตร์เป็น 6 ช่วงเวลาสำคัญ ได้แก่ 1) ปรัชญาจีนก่อนราชวงศ์ฉิน (Pre-Qin dynasties Chinese philosophy) 2) ปรัชญาจีนสมัยราชวงศ์ฮั่น (Han dynasties Chinese philosophy) 3) ปรัชญาจีนยุคเว่ย จิ้น (Wei-Jin Chinese Philosophy) 4) ปรัชญาจีนสมัยราชวงศ์สุย-ถัง (Sui-Tang Dynasties Chinese Philosophy) 5) ปรัชญาจีนสมัยราชวงศ์ซ่ง-หมิง (Song-Ming Dynasties Chinese Philosophy) และ 6) ปรัชญาจีนสมัยใหม่ (Haiming, 2010: 1; Qiyong, 2018) การแบ่งยุคสมัยเหล่านี้ทำให้เห็นพัฒนาการทางความคิดของปรัชญาจีนและแนวคิดต่าง ๆ ที่แทรกซึมอยู่จากอดีตจนถึงปัจจุบันได้อย่างชัดเจน ปรัชญาจีนพยายามที่จะสร้างความมั่นคงให้กับสังคมผ่านการอธิบายทางศีลธรรมที่มีหลักทางอภิปรัชญารองรับ และแนวคิดของปรัชญาจีนก็ยังขยายอิทธิพลไปอย่างกว้างขวางในแง่ของการใช้ชีวิตโดยเฉพาะผู้คนในแถบเอเชียในหลายประเทศ ยิ่งไปกว่านั้น ปรัชญาจีนยังคงเป็นวิชาการแขนงหนึ่งที่มีการศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วโลก โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 20 ที่ปรัชญาจีนได้กลายมาเป็นวิชาการสำคัญ ดังนั้น ในแง่ของความคิด ปรัชญาจีนมีอิทธิพลต่อการหลอมสร้างขัดเกลาและเป็นระเบียบแบบแผนทางสังคม และในแง่ของวิชาการก็เป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาที่มีการศึกษาค้นคว้ากันอย่างมากมาย (ดูเพิ่มเติมใน Jiang, 2011)

สำหรับประเทศไทย ปรัชญาได้เริ่มต้นเข้ามาแล้วในช่วงศตวรรษที่ 17 แต่ในช่วงแรกนี้ ไม่ได้เข้ามาในฐานะวิชาการทางปรัชญา เป็นเพียงการติดต่อสัมพันธ์และรับเอาวิธีคิดมาใช้บ้างเท่านั้น การศึกษาเชิงปรัชญาที่ชัดเจนมากขึ้นที่ประเทศไทยรับเข้ามาจากประเทศตะวันตกเริ่มขึ้นในศตวรรษที่ 19 และหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยในประเทศไทยก็เริ่มต้นจัดการเรียนการสอนปรัชญาโดยอาศัยนักวิชาการทางปรัชญาที่มีความเชี่ยวชาญจากการฝึกฝนและเรียนรู้จากต่างประเทศมาเป็นตัวหลักขับเคลื่อนงานวิชาการทางปรัชญาอย่างจริงจังมากขึ้น (Hongladarom & Vanichaka, 2022) ในช่วงต้นที่สุดของปรัชญาในประเทศไทยอาจจะเป็นการพยายามนำเอาปรัชญาของพุทธศาสนามาสานกับปรัชญาตะวันตกเป็นการวางรากฐานระดับทั่วไปของ

การทำความเข้าใจปรัชญา แต่เมื่อในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามีการจัดการเรียนการสอนปรัชญามากขึ้น ก็พบว่า การเรียนปรัชญาเริ่มมากจากปรัชญาตะวันตก อันเนื่องมาจากนักวิชาการทางด้านปรัชญาหลายคนของประเทศไทยจบการศึกษาทางด้านปรัชญามาและได้วางรากฐานทางปรัชญาในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 20 นี้ (Hongladarom & Vanichaka, 2022)

แม้ปรัชญาในระบบการศึกษาและวิชาการในประเทศไทยจะเริ่มต้นด้วยปรัชญาตะวันตก แต่ภายหลังก็ดูเหมือนจะมีพัฒนาการควบคู่กันอย่างกว้างขวางกับระบบปรัชญาอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะระบบปรัชญาตะวันออก ซึ่งแต่เดิมก็เป็นการรสนาเอาปรัชญาอินเดียกับปรัชญาตะวันตกเข้ากัน โดยเฉพาะปรัชญาอินเดียสำนักพุทธปรัชญาทำให้ช่วงแรกของปรัชญาตะวันออกที่เข้ามาในระบบการศึกษาไทย ก็คือ ปรัชญาอินเดีย อย่างไรก็ตาม ปรัชญาตะวันออกสำนักหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ที่จะต้องกล่าวถึง ก็คือ ปรัชญาจีน ซึ่งเข้ามามีบทบาทในประเทศไทยหลังปรัชญาอินเดีย แต่ภายหลังจากนั้นก็มีนักวิชาการทางปรัชญาของไทยหลายคนพยายามศึกษาค้นคว้าวิจัยปรัชญาจีนอย่างเข้มข้นกันเรื่อยมา มีตำรา หนังสือ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปรัชญาจีนออกมาอย่างมากมายในช่วงหลังมานี้ จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า งานวิจัยในลักษณะของวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งสอนปรัชญาในระดับบัณฑิตศึกษาเป็นสถานที่แรกนั้น มีการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับปรัชญาจีนครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2524 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้วกว่า 4 ทศวรรษ หากนับว่างานวิทยานิพนธ์ดังกล่าวคืองานวิจัยทางด้านปรัชญาจีนเล่มแรกในประเทศไทย ที่เป็นงานวิจัยปรัชญาจีนอย่างเป็นระบบจริง ๆ หลังจากนั้นก็มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาจีนเรื่อยมาในหลากหลายสถาบันการศึกษา ทั้งที่เป็นงานวิจัยในเชิงอธิบายความเข้าใจตัวปรัชญา และงานวิจัยในเชิงของการประยุกต์ ประเด็นสำคัญคือ การขาดฐานข้อมูลสถานภาพองค์ความรู้ด้านปรัชญาจีนทำให้เราไม่มีข้อมูลพื้นฐานในการนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อแสวงหาแนวทางในการสนับสนุนหรือสร้างความเข้มแข็งต่อการศึกษาวิจัยปรัชญาจีนในประเทศไทย ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาสถานภาพองค์ความรู้การวิจัยทางด้านปรัชญาจีน

ในประเทศไทย เพื่อทราบสถานภาพองค์ความรู้การวิจัยปรัชญาจีนอันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการศึกษาวิจัยปรัชญาจีนในประเทศไทยต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สถานภาพการวิจัยด้านปรัชญาจีนในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยจะนำเสนอการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยด้านปรัชญาจีนในฐานะความรู้ทางวิชาการ ประกอบด้วยการแบ่งยุคสมัยของประวัติปรัชญาจีน สำนักคิดที่ใช้ในการศึกษาปรัชญาจีนและการศึกษาปรัชญาจีนด้วยกรอบสาขาวิชาของปรัชญา ดังต่อไปนี้

1. ยุคสมัยของปรัชญาจีน

ในเบื้องต้น การทำความเข้าใจปรัชญาจีนไม่อาจจะก้าวข้ามการแบ่งยุคสมัยทางปรัชญาได้เพราะการแบ่งยุคสมัยของปรัชญาจีน ทำให้สามารถกำหนดขอบเขตของการศึกษาปรัชญาจีนในเชิงวิชาการได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น นักวิชาการได้แบ่งปรัชญาจีนออกตามประวัติศาสตร์เป็น 6 ช่วงเวลาสำคัญ (Haiming, 2010: 1; Qiyong, 2018) ดังกล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งคล้ายคลึงกับการแบ่งยุคสมัยปรัชญาจีนของ Wen Haiming (2010: 1-2) ที่แบ่งออกเป็น 5 ยุค ยกเว้นยุคปรัชญาจีนสมัยใหม่ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะนำการแบ่งยุคสมัยของปรัชญาจีนจำนวน 5 ยุคดังกล่าวมาเป็นกรอบการวิเคราะห์ เพราะปรัชญาจีนที่ได้รับความนิยมส่วนใหญ่มักจะเป็นยุคที่ 1-5 ส่วนปรัชญาจีนยุคสมัยใหม่นั้นไม่ค่อยมีการศึกษาวิจัยในประเทศไทย ดังต่อไปนี้

ยุคที่ 1 ปรัชญาจีนยุคก่อนราชวงศ์ฉิน (Pre-Qin period) ในยุคสมัยนี้ ปรัชญาจีนได้ถือกำเนิดขึ้นตั้งแต่ความเชื่อดั้งเดิมก่อนที่จะเกิดระบบปรัชญาจีนในยุคชุนชิวจั้นกั๋ว โดยในเบื้องต้นที่สุดปรัชญาจีนมีลักษณะที่กล่าวถึงจักรวาลวิทยา (Cosmology) ที่ปรากฏในคัมภีร์อี้จิง (Yijing) ซึ่งมากกว่าการเป็นรากฐานทางจักรวาลวิทยา อี้จิงยังเป็นรากฐานของวัฒนธรรมจีนทั้งหมดอีกด้วย โดยเฉพาะสองสำนักคิดสำคัญคือสำนักขงจื้อและเต๋าก็ได้รับอิทธิพลจากอี้จิงด้วยกันทั้งสิ้น นอกจากนี้จะเป็นคัมภีร์ที่อธิบาย

จักรวาลวิทยาแล้วยังเชื่อมโยงกับรากฐานทางศีลธรรมด้วยเช่นกัน ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่าการสร้างระบบศีลธรรมของจีนอาศัยระบบทางอภิปรัชญาที่มีรากฐานอย่างมั่นคงก่อน (Liu, 2006: 26-30) นอกจากนี้ ยุคสมัยดังกล่าวยังคาบเกี่ยวมายังช่วงเวลาของปลายราชวงศ์โจว ซึ่งเป็นยุคสมัยของความรุ่งเรืองทางปรัชญาของจีนอย่างมาก จึงเรียกยุคสมัยนี้ว่า ยุคชุนชิว จั้นกั๋ว เพราะประเทศจีนเกิดปัญหาการสู้รบและสงครามทำให้เกิดนักปรัชญาขึ้นมากมายที่พยายามเสนอทางออกให้กับกษัตริย์และผู้ปกครองในแต่ละแคว้น นักปรัชญาที่โดดเด่น เช่น ขงจื๊อ เหลาจื๊อ จวงจื๊อ เมิ่งจื๊อ สวินจื๊อ หานเฟยจื๊อ และนักปรัชญาคนอื่น ๆ อีกหลายคน กล่าวได้ว่าเป็นยุคการเป็นปรัชญาอย่างเต็มตัวของปรัชญาจีนเพราะเป็นสมัยเริ่มต้นของการถามคำถามพื้นฐานทางปรัชญาอย่างมาก (Qiyong, 2018: Chapter 4)

ยุคที่ 2 ปรัชญาจีนสมัยราชวงศ์ฮั่น (Philosophy in Han Dynasty) เริ่มต้นใหม่ในปลายศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาล ลักษณะเด่นของปรัชญาจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น คือ การมุ่งเน้นปัญหาที่เกี่ยวกับอภิปรัชญามากขึ้น การผสมผสานความเชื่อต่าง ๆ การพิจารณามุมมองเกี่ยวกับภาษา การเพิ่มขึ้นของแนวคิดธรรมชาตินิยม (Naturalism) และการถกเถียงประเด็นเกี่ยวกับวิธีวิทยา (methodology) รวมไปถึงการสานต่อปรัชญาของยุคก่อนสมัยราชวงศ์ฉิน สิ่งสำคัญก็คือตำราต่าง ๆ ทางปรัชญาของสมัยก่อนราชวงศ์ฉินถูกแต่งขึ้นในสมัยราชวงศ์ฮั่นนี้เอง (Hunter, 2018; Klein, 2010) มีนักปรัชญาจีนคนสำคัญ เช่น Dung Zhongshu และ Yang Xiong และมีหนังสือเล่มสำคัญคือ Huainanzi ซึ่งเป็นการผสมผสานแนวคิดของลัทธิเต๋า ขงจื๊อ และนิตินิยมเข้าด้วยกันเขียนขึ้นเมื่อประมาณ 139 ปีก่อนคริสตกาล

ยุคที่ 3 ปรัชญาจีนสมัยเว่ย-จิ้น (Wei-Jin Philosophy) อยู่ในช่วง ค.ศ. 265-420 จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ถือว่า ยุคสมัยนี้ไม่ได้มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์มากนัก ทำให้ปรัชญาจีนในยุคสมัยนี้ไม่มีความสำคัญเท่าใดนักเพื่อเทียบกับปรัชญา ก่อนสมัยราชวงศ์ฉิน อย่างไรก็ตาม ความโดดเด่นของปรัชญาในยุคสมัยนี้ก็คือ การกลับไปศึกษาปรัชญาจีนในยุคก่อนราชวงศ์ฉิน โดยเฉพาะปรัชญาสำนักเต๋า จึงเรียกปรัชญาในยุคสมัยนี้ที่โดดเด่นมาก นั่นคือ Neo-Daoism (Haiming, 2010: 1-2) นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญของยุคสมัยก็คือ การอภิปรายปัญหาทางอภิปรัชญา

โดยไม่อาจมีสำนักคิดทางด้านปรัชญาจีนสำนักใดเทียบได้เลยก็ว่าได้ ทำให้ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาได้มีการศึกษาปรัชญายุคเว่ย-จิ้น โดยนักปรัชญาคนสำคัญในยุคสมัยนี้ ก็เช่น Wang Bi, Guo Xiang และ Sengzhao ยุคสมัยนี้เป็นช่วงเวลาโดยตรงกับปรัชญา ยุคกลางสมัยปีตาจารย์ (Liu, 2006: xiii; Jinyi, 2006: 13)

ยุคที่ 4 ปรัชญาจีนยุคสมัยสุ่ย-ถัง (Sui-Tang Dynasties Philosophy) สำนักคิดสำคัญในยุคสมัยนี้เป็นการสืบช่วงต่อและการผสมผสานรับปรัชญาใหม่เข้ามา นั่นคือ ปรัชญาสมัยนี้เป็นการรับเอาแนวคิดของสำนักคิดทางด้านพุทธปรัชญาเข้ามา ผสมเข้ากันกับแนวคิดของปรัชญาเต๋า ซึ่งมีความรุ่งเรืองมากในช่วงสมัยก่อนหน้า (สมัยเว่ย จิ้น) ด้วยเหตุนี้ ปรัชญาสำนักขงจื๊อจึงไม่ค่อยได้รับความสนใจเท่าที่ควร ในยุคสมัยนี้ แต่กระนั้นก็ตาม ในยุคสมัยนี้ ปรัชญาขงจื๊อได้รับการปรับปรุงใหม่และ เป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดแบบขงจื๊อใหม่ และถือเป็นจุดเปลี่ยนทางประวัติศาสตร์ ในปรัชญาจีน

ยุคที่ 5 ปรัชญาจีนยุคซ่ง-หมิง (Song-Ming Dynasties Philosophy) ในยุคสมัยนี้ ปรัชญาขงจื๊อ กลับมามีความโดดเด่นมากขึ้น เพราะมีการปรับปรุงปรัชญา ขงจื๊อแบบเก่าเสียใหม่ เรียกรการสร้างใหม่นี้ว่า Neo-Confucianism ด้วยวิธีการผสม ความคิดของพุทธศาสนา ปรัชญาเต๋า และปรัชญาขงจื๊อเข้าด้วยกัน หลักการสำคัญ ที่ปรัชญาขงจื๊อใหม่มักจะเสนอ ก็คือ การสร้างข้อวิพากษ์โต้แย้งกับแนวคิดของ พุทธศาสนากับปรัชญาเต๋า ที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลมากกว่า นักปรัชญา คนสำคัญ เช่น จูซี (Zhu Xi (ค.ศ. 1130–1200) และหวังหย่งหมิง (Wang Yangming (ค.ศ. 1472–1529) เป็นต้น

จากการทบทวนแนวคิดเรื่องยุคสมัยของปรัชญาจีนจำนวน 5 ยุคนี้ ผู้วิจัยจะนำไปเป็นกรอบในการวิเคราะห์ว่า การศึกษาวิจัยด้านปรัชญาจีนในประเทศไทยนั้น อยู่ในยุคใดบ้าง ยุคใดที่ได้รับความสนใจในการวิจัยมากที่สุด และยุคใดมีการศึกษาวิจัย น้อยที่สุดอันจะนำไปสู่การอภิปรายหาเหตุผลว่า เพราะเหตุใด ความนิยมในการศึกษา วิจัยปรัชญาจีนจึงเป็นเช่นนั้น

2. สำนักคิดทางปรัชญาจีน

จากการทบทวนแนวคิดทางด้านประวัติปรัชญาจีนตามยุคสมัย จะเห็นได้ว่า ปรัชญาจีนมีสำนักคิดทางปรัชญาแยกตัวและขยายตัวออกมาเรื่อยๆ ในภายหลัง การแยกตัวออกมาภายหลังของสำนักคิดต่าง ๆ ทำให้สามารถสืบย้อนไปหารากเหง้าความคิดของต้นสำนักคิดในสมัยก่อนได้เสมอ อย่างไรก็ตาม สำนักคิดทางปรัชญาจีนในงานวิจัยนี้ หมายถึงเฉพาะสำนักคิดในสมัยจีนโบราณเท่านั้น โดย Karyn Lai (2008) ได้จำแนกไว้ ดังนี้

1) **สำนักคิดหยิน หยาง** (School of Yin-Yang) บางที อาจจะเรียกว่า สำนักธรรมชาตินิยม (School of Naturalists) ถือเป็นสำนักคิดทางด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) และจักรวาลวิทยา (Cosmology) ในปรัชญาจีนโบราณ

2) **สำนักขงจื๊อ** (Ru school) หรือที่รู้จักกันในนามปรัชญาสำนักขงจื๊อ (Confucianism) มีขงจื๊อเป็นนักปรัชญาคนสำคัญและลูกศิษย์คนอื่น ๆ ที่โดดเด่น เช่น เมิ่งจื๊อและสวินจื๊อ ปรัชญาสำนักนี้มีลักษณะเป็นมนุษยนิยม (Yao, X., & Yao, H. C. 2000: 38-47) หลักปรัชญาสำคัญ คือ หลักการปกครองอย่างมีคุณธรรมด้วยการฝึกฝนจากจารีตเพื่อนำไปสู่การเป็นผู้มีมนุษยธรรมอย่างสูงสุด

3) **สำนักม่อจื๊อ** (Mo school) เป็นสำนักคิดทางปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาจริยศาสตร์และตรรกวิทยา นักปรัชญาสำนักนี้อาจเปรียบได้กับโสเครตีสที่พยายามจะค้นหามาตรฐานทางศีลธรรมที่เป็นกลางและชัดเจน

4) **สำนักหมิงเจีย** (Ming school) หรือที่เรียกกันว่า Mingjia นักคิดที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้จะกล่าวถึงหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษา (language) กับความเป็นจริง (reality) เป็นสำนักปรัชญาที่เกิดขึ้นมาถกเถียงกับแนวคิดของขงจื๊อซึ่งมุ่งเน้นข้อถกเถียงเรื่องตรรกะ

5) **สำนักฝ่าเจีย** (Fa school) มุ่งเน้นความสำคัญของกฎหมาย (Legalists) ในการกำหนดและควบคุมสังคม นักปรัชญาคนสำคัญ เช่น หานเฟยจื๊อ

6) **สำนักเต๋า** (Dao-De school) มุ่งเน้นไปที่ “วิถี” หรือที่เรียกว่า “เต๋า” (dao) และ “อำนาจ” (power) หรือที่เรียกว่า “เต๋อ” (de) ซึ่งเป็นการอธิบายในขอบเขตของอภิปรัชญา ปรัชญาสังคม และปรัชญาการเมือง (Fung, 1948: 30–31)

ผู้วิจัยจะนำกรอบของสำนักคิดทางปรัชญาจีนจำนวน 6 สำนักไปวิเคราะห์ การศึกษาวิจัยด้านปรัชญาจีนในประเทศไทยว่า สำนักคิดทางปรัชญาจีนสำนักใด ที่ได้รับความนิยมศึกษามากที่สุดหรือน้อยที่สุดเพราะเหตุใด

3. สาขาของปรัชญา

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังกำหนดกรอบแนวคิดจากการกำหนดสาขาของปรัชญา ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ประการ ดังนี้

1) **ปรัชญาบริสุทธิ์** เป็นสาขาที่เป็นพื้นฐานของปรัชญา ประกอบด้วย สาขาอภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์

2) **ปรัชญาประยุกต์** เป็นสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการนำเอาปัญหาพื้นฐาน ของสาขาวิชาอื่นๆ มาถามคำถามในเชิงปรัชญา ปรัชญาประยุกต์มีช่วงเวลาของการ เกิดขึ้นที่แตกต่างกัน แต่ความชัดเจนอย่างยิ่งของปรัชญาประยุกต์ก็คือ การที่นักวิชาการ ทางด้านปรัชญาได้นำเอาคำถามสำคัญ ๆ ของสาขาวิชาอื่น ๆ เข้ามาถกเถียงและ ตั้งคำถามทางปรัชญา เกิดเป็นสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ปรัชญาศาสนา ปรัชญาภาษา ปรัชญาวิทยาศาสตร์ ปรัชญาสังคม ปรัชญาการเมือง ปรัชญาสังคมศาสตร์ ปรัชญา สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ผู้วิจัยจะนำสาขาของปรัชญามาใช้ในการวิเคราะห์ว่า การศึกษาวิจัยปรัชญา จีนในประเทศไทยมีลักษณะเป็นปรัชญาบริสุทธิ์ที่ประกอบด้วยสาขาอภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ หรือปรัชญาประยุกต์เพื่อค้นหาหมวดหมู่ และประเด็นของปรัชญาจีนที่ทำการศึกษาวิจัยในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร เพื่อสำรวจสถานภาพองค์ความรู้การวิจัย ปรัชญาจีนในประเทศไทย มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมในลักษณะของเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งพิจารณาจากขอบเขตทางยุคสมัย สำนักคิดทางปรัชญา และสาขาทางปรัชญา

2. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) งานวิจัยในฐานข้อมูล TDC หรือ Thai Digital Collection 2) งานวิจัยในฐานข้อมูลของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3) งานวิจัยในฐานข้อมูลห้องสมุด e-library ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกว.) และ 4) ระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย หรือ Thai Journals Online (ThaiJO)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจผลงานวิจัยด้านปรัชญาจีนในประเทศไทย ซึ่งสร้างขึ้นตามกรอบคิดในการวิจัยที่ได้กำหนดเอาไว้ โดยจะใช้แบบสำรวจนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากฐานข้อมูลและแหล่งทรัพยากรทางวิชาการของงานวิจัยทางด้านปรัชญาจีนในประเทศไทย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ก็นำข้อมูลมาลงรหัสในโปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างง่าย คือ Microsoft Excel เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล que เก็บรวบรวมมา ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและร้อยละเท่านั้น

4. การนำเสนอผลการวิจัย

หลังจากที่ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ พร้อมทั้งตารางภาพเพื่อความเข้าใจง่ายประกอบการอธิบาย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษวิเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้การวิจัยด้านปรัชญาจีนในประเทศไทย มีขอบเขตในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1. เนื้อหาที่เป็นยุคสมัยของปรัชญาจีน
2. เนื้อหาที่เป็นสำนักคิดทางปรัชญา โดยอ้างอิงจากสำนักคิดทางปรัชญาที่มีอยู่ในสมัยของปรัชญาจีนโบราณเท่านั้น
3. เนื้อหาที่เป็นสาขาของวิชาปรัชญา แบ่งออกเป็นปรัชญาบริสุทธิ์และปรัชญาประยุกต์

ทั้งนี้งานวิจัยทุกชิ้นจะต้องเป็นงานวิจัยที่ทำในประเทศไทยและตีพิมพ์ในฐานข้อมูลของไทยเท่านั้น ไม่นับรวมผลงานที่ตีพิมพ์ในฐานข้อมูลของต่างประเทศที่ทำโดยคนไทย

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้ด้านปรัชญาจีนในประเทศไทย มีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. ภาพรวมของงานวิจัยทางด้านปรัชญาจีนในประเทศไทย

งานวิจัยทางด้านปรัชญาจีนในประเทศไทย ปรากฏขึ้นในฐานข้อมูลครั้งแรกเป็นวิทยานิพนธ์เรื่อง ปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์ของจูซี ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ทำในระดับบัณฑิตศึกษา อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2523 นับว่าเป็นการเปิดพื้นที่การศึกษาปรัชญาจีนของไทยด้วยปรัชญาจีนสมัยซ่ง-หมิงได้อย่างน่าสนใจ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีงานวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาจีนที่ปรากฏในฐานข้อมูลที่ทำการสืบค้นทั้งสิ้นจำนวน 24 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในสาขาวิชาปรัชญา และมีงานวิจัยของสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบด้วย กับงานวิจัยของสาขาวิชาการปกครอง แต่ก็ถือว่าไม่อาจเทียบเท่ากับงานในสาขาวิชาปรัชญา รองลงมาคือสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) จำนวน 12 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นชุดโครงการภายใต้โครงการเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ซึ่งเป็นงานวิจัยโดยตรงทางปรัชญาทั้งสิ้น รองลงมาคือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยจำนวน 11 เรื่อง รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวนมหาวิทยาลัยละ 3 เรื่อง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม

สุขภาพ (สสส.) จำนวน 3 เรื่อง และมหาวิทยาลัยขอนแก่นจำนวน 1 เรื่อง รวมทั้งสิ้น 60 เรื่อง ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนงานวิจัยทางด้านปรัชญาจีนจำแนกตามหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนหรือหน่วยงานสังกัด

ลำดับ	มหาวิทยาลัย	จำนวน	ร้อยละ
1	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	24	40
2	สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)	12	20
3	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	11	18.4
4	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	3	5
5	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	3	5
6	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	3	5
7	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)	3	5
8	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	1	1.6
รวม		60	100

2. ยุคสมัยของปรัชญาจีนที่มีการทำวิจัย

ยุคสมัยในปรัชญาจีนที่มีการทำวิจัยในประเทศไทยปรากฏอยู่ 3 ยุคด้วยกัน โดยยุคสมัยที่มีการทำวิจัยมากที่สุดคือ ยุคสมัยก่อนราชวงศ์ฉิน หรือที่เราเรียกกันว่า ยุคคลาสสิกของปรัชญาจีน มีการทำวิจัยมากถึง 55 เรื่อง รองลงมาคือปรัชญาจีน ยุคช่งหมิง 2 เรื่อง เป็นงานเกี่ยวกับลัทธิขงจื้อใหม่และงานที่เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ ในราชวงศ์หมิง นอกจากนี้ ยังมีการทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับการผสมผสานมากกว่า

1 ยุคสมัยจำนวน 2 เรื่อง และมีการทำวิจัยปรัชญาจีนในยุคสมัยใหม่-ยุคปัจจุบันจำนวน 1 เรื่อง ส่วนยุคสมัยที่ไม่ปรากฏว่ามีการทำวิจัยเลย คือ ยุคราชวงศ์ฮั่น ยุคเว่ย-จิ้น และยุคสมัยสุ่ย-ถัง ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนงานวิจัยทางปรัชญาจีนจำแนกตามยุคสมัยของปรัชญาจีน

ลำดับ	ยุคสมัยของปรัชญาจีน	จำนวน	ร้อยละ
1	ยุคก่อนราชวงศ์ฉิน	55	91.6
2	ยุคราชวงศ์ฉิน	0	0
3	ยุคเว่ย – จิ้น	0	0
4	ยุคสุ่ย – ถัง	0	0
5	ยุคซ่ง - หมิง	2	3.3
6	ยุคใหม่-ปัจจุบัน	1	1.6
7	มากกว่า 1 ยุค	2	3.3
รวม		60	100

3. สำนักคิดทางปรัชญาจีนที่ทำการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยทางด้านปรัชญาจีน สิ่งหนึ่งที่มักจะถูกนำมากำหนดเป็นกรอบในการวิจัยคือ สำนักคิดทางด้านปรัชญาจีน ทั้งนี้ก็เพราะว่าปรัชญาจีนเองเกิดขึ้นในบริบทสังคมจีนโบราณที่กำลังเกิดภาวะสงคราม ทำให้นักคิด นักวิชาการ หรือนักปรัชญาในสมัยนั้นพยายามเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาและเป็นทางออกให้กับผู้ปกครอง ทำให้เกิดเป็นปรัชญาหลายสำนักที่เรียกกันว่า “ร้อยสำนักทางความคิด” อย่างไรก็ตาม ในสมัยของปรัชญาจีนโบราณ สามารถจำแนกได้ 6 สำนัก ซึ่งผู้วิจัยใช้มาเป็นกรอบในการสำรวจและพบว่า สำนักปรัชญาที่มีการศึกษาวิจัยมากที่สุดคือ ปรัชญาสำนักขงหรือปรัชญาสำนักขงจื้อจำนวน 39 เรื่อง รองลงมาคือปรัชญาสำนักเต๋า มีจำนวน 13 เรื่อง รองลงมาคือการวิจัยด้านอื่น ๆ (สำนักคิดที่ไม่จัดอยู่ใน 6 สำนักนี้)

จำนวน 3 เรื่อง สำนักฝ่าเจี๋ยหรือสำนักนิตินิยมจำนวน 2 เรื่อง และการวิจัยที่ผสมผสานมากกว่า 1 สำนักจำนวน 2 เรื่อง ส่วนสำนักที่มีการศึกษาน้อยที่สุดคือสำนักหยินหยางจำนวน 1 เรื่อง ทั้งนี้มีอยู่ 2 สำนักที่ไม่มีการศึกษาวิจัยเลยในประเทศไทยคือ สำนักม่อจื๊อ กับสำนักหมิงเจี๋ย ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนงานวิจัยทางปรัชญาจีนที่จำแนกตามสำนักคิดทางปรัชญาจีน

ลำดับ	สำนักคิดทางปรัชญาจีน	จำนวน	ร้อยละ
1	สำนักขงจื๊อ	39	65
2	สำนักเต๋า	13	5
3	สำนักฝ่าเจี๋ย	2	3.3
4	สำนักหยินหยาง	1	1.6
5	สำนักอื่นๆ	3	5
6	มากกว่า 1 สำนัก	2	3.3
7	สำนักหมิงเจี๋ย	0	0
8	สำนักม่อจื๊อ	0	0
รวม		60	100

4. สาขาวิชาที่ทำการศึกษาวิจัย

สาขาวิชาทางด้านปรัชญาจำแนกได้ 2 สาขาหลัก คือ ปรัชญาประยุกต์ และปรัชญาบริสุทธิ์ ซึ่งในการทำวิจัยทางด้านปรัชญาจะนำเอาสาขาวิชาเหล่านี้มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งมักจะตั้งต้นคำถามทางปรัชญาด้วยปรัชญาบริสุทธิ์ แล้ววิเคราะห์ผ่านบริบทแนวคิดของปรัชญาจีน ส่วนปรัชญาประยุกต์ก็เป็นคำถามทางปรัชญาปรัชญาประยุกต์และใช้แนวคิดทางปรัชญาจีนในการพิจารณาประเด็นคำถามเหล่านั้น มีผลการวิจัย ดังนี้

4.1 งานวิจัยทางปรัชญาจีนในสาขาปรัชญาบริสุทธิ์

งานวิจัยปรัชญาจีนในประเทศไทยที่ทำการศึกษาค้นคว้าด้วยคำถามทางปรัชญาในลักษณะของปรัชญาบริสุทธิ์มีทั้งสิ้นจำนวน 30 เรื่อง จำแนกเป็นการวิจัยด้านจริยศาสตร์มากที่สุดจำนวน 18 เรื่อง รองลงมาคืออภิปรัชญาจำนวน 6 เรื่อง รองลงมาคืองานวิจัยที่คาบเกี่ยวกับสาขาของปรัชญาบริสุทธิ์มากกว่า 1 สาขาจำนวน 4 เรื่อง และสุนทรียศาสตร์จำนวน 2 เรื่อง ส่วนญาณวิทยาไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาในประเทศไทย ดังปรากฏในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนงานวิจัยทางปรัชญาจีนในสาขาปรัชญาบริสุทธิ์

ลำดับ	สาขาปรัชญาบริสุทธิ์	จำนวน	ร้อยละ
1	อภิปรัชญา	6	20
2	ญาณวิทยา	0	0
3	จริยศาสตร์	18	60
4	สุนทรียศาสตร์	2	6.6
5	มากกว่า 1 สาขา	4	13.3
รวม		30	100

4.2 งานวิจัยทางปรัชญาจีนในสาขาปรัชญาประยุกต์

งานวิจัยปรัชญาจีนในประเทศไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาประยุกต์มีทั้งสิ้น 30 เรื่อง เท่ากันกับการวิจัยทางด้านปรัชญาจีนที่ศึกษาในสาขาปรัชญาบริสุทธิ์ แต่การกระจายตัวของเนื้อหาที่ทำการศึกษารวมอยู่ที่ประเด็นปรัชญาสังคมและการเมืองมากที่สุดจำนวน 25 เรื่อง รองลงมาคือปรัชญาภาษาจำนวน 2 เรื่อง และปรัชญากฎหมาย 2 เรื่อง และปรัชญาประวัติศาสตร์ 1 เรื่อง ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนงานวิจัยทางปรัชญาจีนในสาขาปรัชญาประยุกต์

ลำดับ	สาขาปรัชญาประยุกต์	จำนวน	ร้อยละ
1	ปรัชญาสังคมและการเมือง	25	83.3
2	ปรัชญาภาษา	2	6.6
3	ปรัชญากฎหมาย	2	6.6
4	ปรัชญาประวัติศาสตร์	1	1.6
รวม		30	100

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่นำเสนอในข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม งานวิจัยทางด้านปรัชญาจีนในประเทศไทย จากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และแหล่งสนับสนุนทุนวิจัย มีจำนวนทั้งสิ้น 60 เรื่อง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาจีนมากที่สุด รองลงมาคือสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ที่สนับสนุนทุนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาจีน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมหาวิทยาลัยขอนแก่น มีการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาจีนในจำนวนน้อย

เมื่อพิจารณาประเด็นงานวิจัยตามขอบเขตที่กำหนดไว้ พบว่า ยุคสมัยของปรัชญาจีนที่นักวิจัยชาวไทยนิยมทำการศึกษาวิจัยมากที่สุด คือ ยุคสมัยก่อนราชวงศ์ฉิน จำนวน 55 เรื่อง ส่วนยุคชั่งหมิง และการวิจัยแบบผสมผสานมากกว่า 1 ยุคสมัย จำนวนยุคละ 2 เรื่อง และยุคสมัยใหม่ จำนวน 1 เรื่อง ส่วนยุคที่ไม่มีการศึกษาวิจัยเลย ได้แก่ ยุคราชวงศ์ฮั่น ยุคเว่ย-จิ้น และยุคสมัยสุ่ย-ถัง ส่วนสำนักคิดทางปรัชญาจีนที่มีการศึกษาวิจัยมากที่สุดคือ ปรัชญาขงจื้อหรือปรัชญาสำนักจู่จำนวน 39 เรื่อง ลำดับต่อมาคือสำนักคิดปรัชญาเต๋าจำนวน 13 เรื่อง สำนักคิดที่ไม่จัดอยู่ใน 6

สำนัก จำนวน 3 เรื่อง สำนักฝ่าเจี๋ยหรือสำนักนิตินิยมจำนวน 2 เรื่อง และการวิจัยที่ผสมผสานมากกว่า 1 สำนักจำนวน 2 เรื่อง ส่วนสำนักที่มีการศึกษาน้อยที่สุดคือสำนักหยินหยางจำนวน 1 เรื่อง ส่วนสำนักม่อจื๊อกับสำนักหมิงเจี๋ย ไม่มีการศึกษาวิจัยในประเทศไทย

หากแยกพิจารณาการวิจัยแนกตามประเด็นสาขาของปรัชญา พบว่า การศึกษาวิจัยด้านปรัชญาจีนในประเทศไทยที่มีลักษณะของปรัชญาบริสุทธิ์ จำนวน 30 เรื่อง โดยสามารถแบ่งเป็นประเด็นด้านจริยศาสตร์มากที่สุด รองลงมาคือ ประเด็นทางด้านอภิปรัชญา ประเด็นที่คาบเกี่ยวกับสาขาของปรัชญาบริสุทธิ์มากกว่า 1 สาขาและสุนทรียศาสตร์ ส่วนประเด็นด้านญาณวิทยาของปรัชญาจีนไม่มีการศึกษาวิจัยเลย นอกจากนี้ ยังพบงานวิจัยด้านปรัชญาจีนที่เป็นปรัชญาประยุกต์อีก จำนวน 30 เรื่อง เช่นเดียวกัน ประเด็นที่มีการทำวิจัยมากที่สุดคือปรัชญาสังคมและการเมือง นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเกี่ยวกับปรัชญาภาษา กฎหมายและประวัติศาสตร์อีกด้วยแต่ก็มีจำนวนน้อย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่น่าเสนอมาข้างต้นนั้น สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ว่า ภาพรวมของงานศึกษาวิจัยด้านปรัชญาจีนในระดับมหาวิทยาลัย และแหล่งสนับสนุนทุนการวิจัยในประเทศไทยยังอยู่ในระดับต่ำมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า มหาวิทยาลัยในประเทศไทยเน้นในเรื่องของเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สุขภาพมากกว่าจะสนับสนุนงานวิจัยสายมนุษยศาสตร์ อันเนื่องมาจากนโยบายในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ การศึกษาสาขาวิชาปรัชญาในระดับปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษาในประเทศไทยก็มีอยู่ไม่มากนัก บางมหาวิทยาลัยแม้จะมีหลักสูตรปริญญาตรีสาขาวิชาปรัชญาแต่จำนวนคนเข้ามาเรียนในหลักสูตรก็มีจำนวนน้อยลงซึ่งก็ไม่เรื่องผิดปกติดะไร เพราะระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทำให้ผู้เรียนต้องคิดว่า จะเรียนสาขาวิชาอะไรที่จะเป็นที่ต้องการของตลาด ดังนั้น การศึกษาวิชาปรัชญาจึงไม่ตอบโจทย์ของตลาดแรงงานในระบบเศรษฐกิจแบบนี้ แม้วิชาปรัชญาจะเน้นกระบวนการแสวงหาเหตุผลทำให้ผู้คนไม่ยอมจำนนต่อความเชื่อต่าง ๆ ก็ตาม

แต่ความเป็นเหตุเป็นผลก็ไม่สามารถเอาชนะระบบกลไกตลาดในกระแสปัจจุบันเช่นนี้ได้ โดยเฉพาะหน่วยงานที่สนับสนุนทุนในการวิจัยก็ให้ความสำคัญต่อสายมนุษยศาสตร์น้อยมากเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจอะไรถ้าผลการสำรวจสถานการณ์องค์ความรู้การวิจัยด้านปรัชญาโดยเฉพาะปรัชญาจีนจะมีจำนวนต่ำตามที่นำเสนอ นั้นแม้กระทั่งปรัชญากระแสหลักเช่นปรัชญาตะวันตกก็ยังมีผู้สนใจเรียนและทำวิจัยน้อยเช่นเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่า ตลาดหรือเวทีสำหรับการวิจัยทางปรัชญายังคงจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มของผู้สนใจใคร่เรียนจริง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของสรยุทธางคจิตต์และคณะ (2554) ที่ทำการศึกษาถึง สถานภาพความรู้และความเข้าใจญี่ปุ่นของสังคมไทย : ศึกษาจากวิทยานิพนธ์ญี่ปุ่นศึกษา โดยพบว่า วิทยานิพนธ์ด้านญี่ปุ่นศึกษาของไทยจำนวนมากมักจะเป็นงานวิจัยด้านข้อเท็จจริงเกี่ยวกับญี่ปุ่นในด้านเศรษฐกิจการค้าและภาพลักษณ์ของการเป็นต้นแบบความเจริญซึ่งมีส่วนน้อยที่ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตหรือแนวคิดของญี่ปุ่น และงานวิจัยของสรยุทธ เลิศปัจฉิมนันท์ (2561) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์สถานภาพการศึกษาด้านปรัชญาญี่ปุ่นในประเทศไทย ซึ่งพบว่า หากขยายความประเด็นสรุปของสรยุทธางคจิตต์มาสู่ประเด็นทางปรัชญาจะพบว่าไม่เพียงแต่งานด้านสังคมวิทยาหรือมานุษยวิทยาเท่านั้นที่สังคมวิชาการด้านญี่ปุ่นศึกษาของไทยยังทำการศึกษากันอยู่น้อยงานวิจัยด้านปรัชญาญี่ปุ่นเองก็พบว่ามีจำนวนที่น้อยมากเช่นกัน

ยุคสมัยของปรัชญาจีนที่ทำวิจัยมากที่สุด คือ ยุคสมัยก่อนราชวงศ์ฉิน อาจเป็นเพราะว่า ยุคนี้เรียกว่า ยุคคลาสสิกของปรัชญาจีน เป็นยุคที่มีนักคิดทางปรัชญาจำนวนมากที่เกิดขึ้นในยุคสมัยที่มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นระหว่างแคว้นต่าง ๆ ที่ต้องการครองความเป็นใหญ่แต่เพียงผู้เดียว ทำให้มีนักวิชาการหรือนักปรัชญาจำนวนมากที่พยายามจะนำเสนอแนวคิดทางการเมืองและการปกครองเสนอแก่เจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ จนเกิดเป็นสำนักคิดจำนวนมากถึง 100 สำนักคิด ยุคนี้จึงร่ำรวยด้วยนักคิดต่าง ๆ อันอาจเป็นสาเหตุให้ประเด็นวิจัยด้านปรัชญาจีนในประเทศไทยจะมุ่งเน้นไปที่ยุคสมัยนี้เป็นหลัก เช่นเดียวกับปรัชญาขงจื้อหรือปรัชญาสำนักขงจื้อที่มีการศึกษาวิจัยมากที่สุด อาจเป็นเพราะท่านขงจื้อและสานุศิษย์ได้รับการยกย่องอย่างมากในสังคมจีน ปรัชญาขงจื้อได้แผ่อิทธิพลออกไปยังประเทศต่าง ๆ ในดินแดนแถบเอเชียกลางไม่ว่า

จะเป็นประเทศเกาหลีและญี่ปุ่น หรือแม้กระทั่งประเทศไทยเอง หลักคำสอนของปรัชญาขงจื๊อมีอิทธิพลต่อชาวจีนอย่างยิ่ง ดังนั้น การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาขงจื๊อจึงได้รับความนิยมนอย่างมาก สอดคล้องกับ Haiming W. (2010) ที่แสดงทัศนะไว้ว่า ในยุคราชวงศ์ฉินมีนักปรัชญาที่โดดเด่น เช่น ขงจื๊อ เหลาจื๊อ จวงจื๊อ เมิ่งจื๊อ สวินจื๊อ หานเฟยจื๊อ และนักปรัชญาคนอื่น ๆ อีกหลายคน กล่าวได้ว่า นี่คือการเป็นปรัชญาอย่างเต็มตัวของปรัชญาจีนเพราะเป็นสมัยเริ่มต้นของการถามคำถามพื้นฐานทางปรัชญาอย่างมาก

ส่วนประเด็นการวิจัยจำแนกตามสาขาของวิชาปรัชญาที่พบว่า มีทั้งปรัชญาบริสุทธิ์และปรัชญาประยุกต์ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กระแสการทำวิจัยทั้งทางด้านปรัชญา ยังคงอยู่ในขอบข่ายของนักวิจัยที่มุ่งเน้นสายทฤษฎีและสายประยุกต์เข้ากับสังคมสมัยใหม่นั้นเอง ดังนั้น การทำวิจัยจึงมีผลออกมาในจำนวนที่เท่ากัน แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือประเด็นปรัชญาบริสุทธิ์ที่ทำมากที่สุด คือ จริยศาสตร์ที่เป็นเช่นนี้เพราะปรัชญาจีนให้ความสำคัญกับมนุษย์และหลักปฏิบัติตนของมนุษย์ เพราะปรัชญาจีนยุคคลาสสิกเน้นไปที่สังคมมนุษย์เป็นหลัก จึงทำให้มีการพิจารณาเรื่องความประพฤติของมนุษย์ในสังคมเป็นประการสำคัญ ส่วนประเด็นด้านญาณวิทยาของปรัชญาจีนไม่มีการศึกษาวิจัยเลยที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ปรัชญาจีนไม่ได้มีการแบ่งสาขาเหมือนในปรัชญาตะวันตกที่ศึกษาแยกประเด็นอภิปรัชญา ญาณวิทยา และจริยศาสตร์ เป็นต้น เพราะนักปรัชญาจีนก็ไม่ได้เรียกตนเองว่านักปรัชญา แต่เป็นกลุ่มผู้มีการศึกษาที่ต่างนำเสนอหลักปฏิบัติที่ถูกต้องของคนในสังคมเท่านั้น จึงไม่มีประเด็นสายทฤษฎีที่ว่าด้วยความรู้หรือญาณวิทยา ส่วนงานวิจัยด้านปรัชญาจีนที่เป็นปรัชญาประยุกต์ที่พบว่ามีการศึกษาวิจัยปรัชญาสังคมและการเมืองมากที่สุด เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ก็ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าเป็นไปตามยุคสมัยที่แคว้นต่างๆ ลูกรับกันเพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่ จึงทำให้สังคม ผู้คนและการปกครองเป็นประเด็นที่นักปรัชญาจีนในยุคสมัยนั้นต่าง ๆ นำเสนอมากกว่าประเด็นอื่น ๆ อันนำมาสู่การศึกษาวิจัยในประเด็นนี้เป็นสำคัญ สอดคล้องกับ Qiyong (2018) ที่กล่าวไว้ว่า ในช่วงปลายราชวงศ์โจว ซึ่งเป็นยุคสมัยของความรุ่งเรืองทางปรัชญาของจีนอย่างมาก เรียกว่า ยุคชุนชิว จั้นกั๋ว เพราะประเทศจีนเกิดปัญหาการสู้รบและสงคราม ทำให้เกิดนักปรัชญาขึ้นมากมายที่พยายามเสนอทางออกให้กับกษัตริย์และผู้ปกครองในแต่ละแคว้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยสำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุนจากหลายฝ่ายโดยเฉพาะทุนสนับสนุนการวิจัยสถาบันขงจื๊อ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงขอขอบพระคุณสถาบันขงจื๊อและทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการผลักดันงานวิจัยเล่มนี้มา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กิติ ยิงยงในสุข. (2539). *มนทัศน์นี้เรื่องความตายในคัมภีร์จวงจื๊อ*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กนกพร นุ่มทอง. (2564). การศึกษาเรื่องความสัจจริงในลัทธิขงจื๊อผ่านคัมภีร์จวงยง. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*. 28(1), 288-309.
- กัลยา สว่างคน และ เพ็ญพิสุทธิ์ สีกาแก้ว. (2565). การสังเคราะห์บทความวิจัยด้านภาษาจีนและการท่องเที่ยวในฐานข้อมูล ThaiJo. *วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 5(6), 205-218.
- ขวัญชัย ตั้งเรือนรัตน์. (2536). *มนทัศน์ที่คล้ายกันของปรัชญาเต๋าและพุทธปรัชญานิกายเซน : การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญาและศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คำนวน คำณิ. (2536). *การศึกษาเปรียบเทียบ ปรัชญาการเมืองของขุนจื๊อกับโฮมัส ฮอบส์*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จงดี ยั่งยืน. (2527). *การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดทางอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ในคัมภีร์ภคवित्ताและคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เฉลิมชนม์ อุณหเสรี. (2527). *ปรัชญาการเมืองในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงว่าด้วยเรื่องความยุติธรรม*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชาญวิทย์ บัณฑิตเสาวภาคย์. (2530). *มโนทัศน์เรื่องมนุษย์ในปรัชญาเต๋าสมัยแรก*.
วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ญาณธิป เตชะวิเศษ. (2557). *พัฒนาการแนวคิดมนุษยนิยมในทัศนะของตู้เหว่ยหมิง*.
วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมจีนศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐินี ภาสะพงศ์. (2538). *ปรัชญาประวัติศาสตร์ของขงจื๊อ*. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญชล ภักดีรัตน์. (2559). *ความเจียมของขงจื๊อในหลุนอีว*. วิทยานิพนธ์ อักษร
มหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญพงศ์ สารรัตน์. (2564). *สถานภาพองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์เมืองศรีสะเกษ*.
วารสารงานวิจัยและพัฒนา. 8(2), 1-17.
- นารท ศรียามินธน์. (2544). *มโนทัศน์เรื่องความแปรเปลี่ยนในปรัชญาของจวงจื๊อ*.
วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิติ มณีกาญจน์. (2536). *การวิเคราะห์ "การปกครองโดยไม่ปกครอง" ในคัมภีร์เต๋า เต็ก
เก็ง*. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิวัติ ทองวล. (2535). *การศึกษาเปรียบเทียบลัทธินิติธรรมนิยมของ หั่น เฟย จื๊อ กับ ลัทธิ
เหมา*. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นุชจรี วงศ์สมท. (2554). *ความตึงแย้งในความกลมกลืน (เหอ) ในจริยศาสตร์ขงจื๊อ*.
วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจมาภรณ์ ฤไชย. (2022). *การศึกษาแนวคิดขงจื๊อในมิติของความสุขจากคัมภีร์
หลุนอีว*. *Lawarath Social E-Journal*. 4(1), 33-54.

- ปกรณฺ์ ลิมปฺนุสรณฺ์. (2544). *ปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์ของจูซี*. วิทยานิพนธ์ อักษร
มหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปกรณฺ์ ลิมปฺนุสรณฺ์. (2552). *วิวาทะทางปัญญาและกลวิธีทางวรรณศิลป์ในปรัชญา
นิพนธ์เม่งจื่อ*. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปวีณา กิจศิริสิน. (2560). *บทบาทของ ฝ่า ในปรัชญาการปกครองของสวินจื่อ*.
วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมจีนศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรชนก อารยะกุลชัย. (2559). *มโนทัศน์การลงโทษในหลุนอี่ว*. วิทยานิพนธ์ อักษรมหา
บัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูโฆษิตธรรมากร (อภิชาโต). (2558). *ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการบำรุงบิดามารดา
ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาขงจื่อ*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดธณฺญชัย อริญฺชโย (ถิ่นกำเนิด). (2548). *ศึกษาเปรียบเทียบหลักทาง
สายกลางของพระพุทธศาสนาเถรวาทกับแนวคิดเรื่องทางสายกลางของขงจื่อ*.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเนตรธ มหาปณฺโณ (โสฬิมพา). (2561). *การศึกษาเปรียบเทียบคุณธรรมของ
นักปกครองในจ๊กกั๊ตติสุตรในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับคัมภีร์หลุนอี่ว
ในศาสนาขงจื่อ*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพิณโย อภิปณฺโณ (ศรีคำมี). (2543). *การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดมนุษยนิยม
ในปรัชญาขงจื่อและพุทธปรัชญา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท (แก้วบุตรดี). (2549). *การศึกษาเปรียบเทียบจริยศาสตร์ในการรู้จักตนเองในพุทธปรัชญากับปรัชญาเล่าจื๊อ*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญเรือง ปญฺญาวชิโร (เจนทร). (2542). *การศึกษาแนวคิดเรื่องมนุษยนิยมในปรัชญาขงจื๊อ*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาหยวง ทิวาโก (คนทา). (2548). *การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องเหวินในปรัชญาขงจื๊อกับเมตตาพุทธปรัชญาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิชิตพงษ์ ปญฺญาวชิโร (มะพารัมย์). (2550). *การศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องกตัญญูในลัทธิขงจื๊อกับในพระพุทธศาสนาที่มีต่อครอบครัว*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมพร ไซตฺติโร (ทิกามล). (2560). *การศึกษาเปรียบเทียบบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาขงจื๊อ*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์พงศ์กร กิตฺติโก (นาคสกุล). (2562). *การศึกษาเปรียบเทียบเมตตาในพุทธเถรวาทกับศาสนาขงจื๊อ*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มาลี ศรีเพชรภูมิ. (2526). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความดีในปรัชญาจีนสมัยโบราณ*. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รชฏ สาตราวุธ. (2544). *จารีตในคัมภีร์ขงจื๊อในฐานะสิ่งปลดปล่อยมนุษย์สู่อิสรภาพ*. วิทยานิพนธ์อักษร ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรท อุณหสุทธียนนท์. (2563). *แนวคิดเรื่องการหลีกหนีในคัมภีร์จวงจื๊อ*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณทนา ลมพัทธยา. (2556). *วิญญูชนกับชุมชนมีมนุษยธรรมในหลุนอี่ว*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันสนันท์ ขุนพล. (2558). *อารมณ์ขันและอิสรภาพในคัมภีร์จวงจื๊อ*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยา พานิชล้อเจริญ. (2565). *สถานภาพองค์ความรู้การวิจัยด้านภาพยนตร์ระดับบัณฑิตศึกษาในประเทศไทย. วารสารสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. 10(1), 1-33.
- วิสิทธิ์ ตออำนาจ. (2553). *แนวคิดเรื่อง ชู่ ในหลุนอี่ว*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศากุน ภัคดีคำ. (2544). *บทบาทอารมณ์ในจริยศาสตร์ของขงจื๊อ*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรียุญา อรุณขจรศักดิ์. (2542). *ภาษาและความเป็นจริงในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงและคัมภีร์จวงจื๊อ*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรียุญา อรุณขจรศักดิ์. (2550). *จักรวาลวิทยาและจริยศาสตร์ในปรัชญาสำนักขงจื๊อ*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สรชัย ศรีนิสาสนต์สกุล. (2557). *บทวิเคราะห์ธรรมาภิบาลตามแนวคิดเต๋า*. วิทยานิพนธ์
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสหวิทยาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- สรายุทธ เลิศปัจจุสมันท์. (2561). การสังเคราะห์สถานภาพการศึกษาด้านปรัชญาญี่ปุ่น
ในประเทศไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.* 11(1), 1-17.
- สรัญญา คงจิตต์ และคณะ. (2554). *สถานภาพความรู้และความเข้าใจ “ญี่ปุ่น”
ของสังคมไทย: ศึกษาจากวิทยานิพนธ์ญี่ปุ่นศึกษา*. (รายงานการวิจัย).
เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภา ศิริรัตนบัลล์. (2562). การสำรวจสถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านไทย
ในประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 36(6), 143-174.
- สุวรรณี ดาวสดใส. (2530). *การวิเคราะห์จิตกรรมจีนสมัยราชวงศ์ซ่งเชิงปรัชญา*.
วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุพันธ์ สุทธยากร. (2551). *การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ในคำสอนของขงจื้อ*.
วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อาทิตย์ บุตรเจริญ. (2561). *จริยศาสตร์ในคัมภีร์อี้จิง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อภากร โรจน์วรรณสินธุ์. (2526). *การศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมือง
ของขงจื้อกับเหมาเต๋อตง*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย เกสรวิบูลย์. (2553). *อัตตาณัติในหลุนอวี่ : บทวิเคราะห์ไห่หว่า*. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อันธิมา แสงชัย. (2557). *มิติสุนทรียศาสตร์ในจริยศาสตร์ของขงจื้อ*. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

- Fung, Yu-Lan. (1984). *The Spirit of Chinese Philosophy* (trans. E. R. Hughes), London: Routledge and Kegan Paul
- Haiming, W. (2010). *Chinese Philosophy Chinese Political Philosophy, Metaphysics, Epistemology and Comparative Philosophy*. Beijing: China Intercontinental Press.
- Hongladarom, S., & Vanichaka, P. (2022). A brief history of western philosophy in Thailand: mid seventeenth to the end of twentieth century. *Asian Journal of Philosophy*, 1(1), 1-20.
- Hunter, M. (2018). The Lunyu as a Western Han Text. In M. Hunter, & M. Kern, (Eds.). *Confucius and the Analects Revisited* (pp. 67-91). Leiden: Brill.
- Jiang, X. (2011). The Study of Chinese Philosophy in the English Speaking World. *Philosophy Compass*, 6(3), 168-179.
- Jinyi, W. (2006). *The concept of human nature in Wei-Jin Chinese philosophy*. A Thesis for the Degree of Doctor of Philosophy. National University of Singapore.
- Klein, E. (2010). Were there "Inner Chapters" in the Warring States? A new examination of evidence about the Zhuangzi. *T'oung Pao*, 96(4), 299-369.
- Lai, K. (2008). *An Introduction to Chinese Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Liu, J. (2006). *An Introduction to Chinese Philosophy: From Ancient Philosophy to Chinese Buddhism*. Oxford: Blackwell.
- Qiyong, G. U. O. (2018). *Studies on Contemporary Chinese Philosophy (1949–2009)*. Boston: Brill.
- Stumpf, S.E. and Fieser, J. (2015). *Philosophy A Historical Survey with Essential Readings*, (9th edition). New York: McGraw-Hill Education.
- Yao, X., & Yao, H. C. (2000). *An Introduction to Confucianism*. Cambridge: Cambridge University Press.